

RAZMIŠLJANJE O POVIJESTI

Vlado Lozić

Život, rad, sila duha, uspjesi, mučni susreti, kao i pripreve za budućnost svjedoče o neumoljivoj stvarnosti koja teče.

Riječ historija (povijest) u svom izvornom značenju¹ sadrži i označuje, premda ne tako jasno, dio i opseg stvarnosti u objektivnom redu vremena i prostora.

Ona nas upućuje na traženje znanja i istine, na samo iznalaženje, pručava razvitak prirode i konkretnog ljudskog društva.

Premda je pokušaj definiranja povijesti vrlo težak, ipak se pokušava »očeti«² nekoliko mrvica od sveobuhvatne i nikad potpuno dohvatljive stvarnosti stvorenoga, ali tajnovitoga svijeta. Da li je historija »svaka cjelovita priča ili opis prošlih događaja ili činjenica, pisana u duhu kritičkog traženja potpune istine«² — ili je nešto drugo, odnosno da li je uopće treba pokušavati »definirati«?

Nastojimo dokučiti pravi smisao povijesti uopće, i njezinu zadaću, kao i očitovanje i smisao svoje osobne povijesti.

Ona nije samo priča ili opis događaja ili činjenica.³ Ona je događaj i to veliki, da bismo pravilno o njoj govorili. Zbroj je svega do sada, opis života do sada, sam neprestani život, štoviše božanska komedija na potki božanske tragedije,⁴ osnovica i jamac budućnosti.

U širem smislu može se nazvati historijom — poviješću — sve ono što je Bog stvorio, svojom Riječju, pa i sam On ukoliko se učovječio. Tako je Riječ postala smisao stvari i događaja. Povijest nam se očituje i otkriva kao beskonačnica, jer neće nikada prestati.

Značaj povijesti, kao nečega stvarnog, jest uvijek osloboditeljski. Ona, uzbiljujući filozofiju otkriva istinu o čovjeku i njegovu svijetu, te ga oslobađa⁵ idući naprijed.

Priznajući znanošću jedino znanost povijesti, Marx ističe da se njezina zbilja rađa i biva, obuhvaćajući sve vremenom, povezuje povijest prirode i povijest čovjeka. Isključujući historizam, s pravom naglašava budućnost, kao zbiljsku mogućnost, koja je izvornija od svake sadašnjosti i prošlosti, koja je već donekle poznata. Ona je za marksiste imanentna, a za kršćanina transcendentna. Marksisti je otkrivaju i stvaraju, a kršćanin je očekuje »kao slobodnu i apsolutnu povijesnu objavu Boga«, u eshatološkom dokončanju povijesti.⁶

¹ *Der grosse Duden, Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache*, Bibliografisches Institut Mannheim, Wien, Zürich, Dudenverlag Mannheim 1903., str. 268. i 281.

² V. Good, C. — E. Scates, *Metode istraživanja u pedagogiji, psihologiji i sociologiji*, Otokar Keršovani, Rijeka 1967., str. 148.

³ Usp.: 2 Mak 2, 30, 26—28.

⁴ Mounier E., *Angažirana vjera*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1971. str. 120.

⁵ Vereš T., *Filozofsko-teološki dijalog s Marrom*, Filozofsko-teološki Institut DI, Zagreb 1973., str. 149.

Povijest svijeta povezana je s poviješću spasenja (crkvena povijest!). Ona sama postaje sveta povijest, ostvarivanje Božjih obećanja. Crkvenu povijest kao povijest spasenja otkrivamo samo vjerom. Integralni je dio nauke o Crkvi, otvara bogatstvo mogućnosti kršćanske egzistencije, proučava rast Crkve, te prikazuje vanjske događaje i unutrašnji život Crkve, koja je sveopći sakrament spasenja.⁷ Na taj način Crkva se u povijesti očituje kao društvena stvarnost.

Povijest je ne samo ono što je bilo nego i ono što ima biti.

Kad se govori o povijesti onda se ne smije zaboraviti razlikovati crkvenu povijest od povijesti kršćanstva.⁸

Iz zajedničkog djelovanja božanskog činioca s ljudskim, u vremenu, nastaje crkvena povijest, koja će se tek i potpunoma ostvariti, očitovati, o drugom Dolasku, kao plod Kristove objave,⁶ pošto je iz borbe i progona izrasla u povijesnu veličinu.⁹

Svevladar zna smisao svih povijesti.

Dosadanji tok događaja i događanja daje misliti o povijesti kao učiteljici poniznosti, a ponekad i učiteljici života.

ODNOS POVIJESTI I VJERE

Egzistencijalna napetost između prošlosti i budućnosti, tj. kvalitativnih revolucija i kriza najočiglednije se odražava na čovjeku, nositelju povijesti i vjere. Poziv u Kristu potiče na svagdanje ostvarivanje dviju važnih odrednica čovjekova opstanka. Odaziv na ljubav ili odbacivanje obvezuje pred poviješću, osobnom i zajedničkom. Pomaže nam dolaziti do punine Kristove.

Naša vjera, kao i povijest, nije samo naša, ona je zajednička, rezultat »povijesti spasenja«. Božja susretljivost, koja se najistinitije očitovala u utjelovljenju Riječi, uvijek je pristupačna, prva, inicijativna, bilo u povijesti bilo u vjeri. Ona poziva na svetost (Rim 1, 7). Njezina svojstva opazala su se od početka svijeta (Rim 1, 21). U jednom času povijesti, premda se Božja vjernost nije iznevjerila, čovjek je proigrao preobrazbenu vjernost grijehom svijeta. Utjelovljenjem Božja susretljivost prelazi iz teorije u praksu, očitovavši se u svoj svojoj punini Patnika, da bi se opet zadobila vjera, ono sudbinsko čovječje.

Osnovni čovjekov problem kroz povijest, manje-više, bilo je, iskustvo Boga, u lutanju, u ljubavi, u odazivu na milost. Stoga, stalno otuđenje toga pokušaja ostvarenja, negacija Božje ljubavi i konkretne povijesti bio je i biva grijeh. Na tom beživotnom pragu nestanka čovjeka spasava povijesna odrednica samoga njegova bića — nada. Spasenje svih ljudi i povijesti proigrava ili pospješuje čovjek.

⁶ Ibidem str. 150—151, 154—158, 172; usp.: Ratzinger J., Uvod u kršćanstvo, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1970, str. 141—142, 238, 313.

⁷ Jedin H., *Velika povijest Crkve*, sv. I., Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1972., str. 12; *Gaudium et spes*, br. 45.

⁸ Ibidem, str. 4.

⁹ Ibidem, str. 6, 7, 22.

Nadopuna čovještva kojega je tražio Krist jest vjera, u službi događaja. Baš taj Bog vječiti čovjekov suputnik jest temelj povijesti.

Što se tiče samoga odnosa u povijesti valja razlikovati činjenicu povijesti i osjećaj ili svijest za povijest. Služenje i sudjelovanje u oblikovanju osjećaja za povijest dužnost je svakoga pojedinca, a i zajednicā; to više što se radi o stvari s kojom nas povezuje krv, rođenje, osjećaj zahvalnosti i drugo.

Svijest o kontinuitetu povijesti ima svoju vrijednost, jer je u svezi s našim sadanjim činima. To se očituje u svakom pojedincu, pokoljenju, narodu, svakom vremenu. Povijest kao događaj najstvarniji je dokaz naše skupne opstojnosti, uspjeha, krivnja, napretka i putništva za kratko vrijeme.

Naša povijesna svijest dio je naše vlastite svijesti. Ona nas tjeskobno pritišće, i privodi trenutku koji tkamo.

Egzistencijalna pustolovina vjerovanja u čovjekovoj nutrini pokazuje se kao nužnost u doticaju s nevidljivim. Stoga najistinitije ostvarivanje povijesti jest obrat bitka, pričinjavajući se u ruhu prošlosti i obliku života. Taj scandalum vjere uključuje svu dosadašnjost, te ga nazivamo poviješću u apsolutnom.¹⁰ Skok vjere u povijesnom trenutku ima eshatološki smisao, znakovno postaje jedna od sastavnih i bitnih komponenata ljudskoga bića.

Početak i svršetak čovjeka i povijesti jest Krist Pantokrator, jedini moćan rješavati dileme ljudi i povijesnih epoha, svih koji se pojavljuju pod suncem. Povijest je ono što je čovjek učinio, a i ono što nije uradio, što je propustio. Katkada baš taj nevidljivi činilac mijenja povijest i ljude. Prihvaćajući smisao povijesnog bitka (Hegel) i teologiju koja postaje poviješću, ipak je potrebno otkriti izvornu povijest. Ona je ljudsko mučno nastojanje. Istina povijesti — »faciendum« — tvorivost jest istina preobražaja svijeta, uvijek započimana nanovo, a koju valja tek ostvariti.¹¹

Čovjek je najvažniji problem prošlosti i sadašnjosti.

Kršćanin je po svojoj metafizičkoj biti bitno povijesno usmjeren. U tom sklopu koliko god bila važna sveta povijest, ipak se ne može poistovjetiti s vjerom.

Vjera svakoga pojedinca ujedno je njegova povijest. Ali koliko god nastojali isticati ono bolje u povijesti, nikako ne možemo zaboraviti na zločine, koji su se u njoj zbili.

Dvoznačnost povijesti i njezinih događaja temelji se na dvoznačnosti čovječjeg bića, koje je »u svojoj veličini bijedno, a u svojoj bijedi ipak još uvijek veliko«.¹²

Povijesni zov jest izvanjski i unutrašnji, uvijek počinje iznova, svakog časa. Dijaloška sveza čovjeka i čovjeka te čovjeka i povijesti jest Bog

¹⁰ Ratzinger J., n. dj., str. 27—28, 30.

¹¹ Ibidem, str. 38—40.

¹² Ibidem, str. 61.

sam. Kako je vjera usmjerena prema drugome — bitno povjerljiva, dijaloška, predanje, predavanje — tako je i povijest nužno usmjerena na drugoga.

Vjera je pokret čitave ljudske osobe, Božanstvo je njome postalo otvorena sigurnost spasenja,¹³ a povijest široko i plodonosno područje djelovanja, sigurna nesigurnost budućega. Slično cilju povijesti, u zajedničkom dijalogu i zajedništvu zbivanja, očituje se Bog, uspostavljanjem ljubavi i mira kozmičkih razmjera, da bi bio Bog sve u svemu.

Povijest o čovjeku jedan je od načina govora o Bogu. Ona je simbol. Pa i više od toga, tumač svih simbola. Baš kao takva, manjkava, pomaže riskirati, i dobiti i izgubiti.

Kao svjedok Boga u povijesti, promatrajući sam sebe čovjek je bio pokatkad izvor religiozne misli i spoznaje. Time se kruto suočio sa samim sobom i zbiljom svijeta; uvijek u traženju.

Sa svim prohujalim povijestima povijest je povezana događajima. Nije samo puko nagađanje, nego i životno opredjeljenje, lutanje kroz obožavanje kruha, erosa i moći. Zloupotreba spomenutoga povijesnog i sudbinskoga lutanja nije pravi oblik ljudske ljubavi, nego robovanje čovječanstva.¹⁴

¹³ Ibidem, str. 63, 69.

¹⁴ Ibidem, str. 85, 87.